

УДК 316.344.7

Христина Венгриянок**ЛЮДИНА В ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ:
ЦЕНТРАЛЬНЕ/МАРГІНАЛЬНЕ**

У статті розглядається людина в Україні та Польщі через творчість сучасних письменників цих країн, а саме: Ю. Андруховича і А. Стасюка, Л. Дереша та Д. Масловської. Показано центральні та маргінальні ситуації, в яких перебували представники однієї та іншої нації, і з'ясовано, що вагомої різниці між людиною в Україні та людиною в Польщі немає, є різниця місця людини в суспільстві кожної з держав.

Ключові слова: маргінальне/центральне, людина, європеїзація, інтеграція, ментальність, постмодернізм.

Vengryniuk H. Human in Poland and Ukraine: central and marginal.

In the article we demonstrate a person in Ukraine and Poland through the works of modern writers of these countries, namely Andrukhovych and Stasiuk, Deresh and Maslovska. While examining central and marginal situations where the representatives of both nations resided, we saw that there is no substantial difference between a person in Ukraine and a person in Poland. There is a difference in the place of a person in the society of each state.

Key words: marginal/central, a person, Europeization, integration, mentality postmodernism.

Венгриянок Х. Человек в Польше и Украине: центральное и маргинальное.

В статье демонстрируется человек в Украине и Польше сквозь творчество современных писателей этих стран, а именно: Ю. Андруховича и А. Стасюка, Л. Дереша и Д. Масловской. Рассматриваются центральные и маргинальные ситуации, в которых пребывали представители обеих наций, из этого следует, что существенной разницы между человеком в Украине и человеком в Польше нет, есть разница места человека в обществе каждого из государств.

Ключевые слова: маргинальное/центральное, человек, европеизация, интеграция, ментальность, постмодернизм.

Переживши війни, голодомор, радянську владу, сучасна Україна, здавалося би, повинна процвітати з вірою, що довжезна чорна смуга, яка тривала століттями, нарешті змінилася на світлу і так воно й буде. Проте соціальна, економічна, політична та моральні кризи творять з людьми та державою дивні речі, які ми не можемо аналізувати, а лише константувати, бо перебуваємо в центрі невидимої війни, морального зубожіння, в час, коли кожен відчуває апокаліпсис, але ніяк не спиняє його, не приймає в серце ні Бога, ні владу. Ми, сучасні українці, ніяк не можемо налаштуватися на будівництво нової, щасливої держави. Люди, які народилися на передодні “міленіуму”, є “виродками”, бо почали своє свідоме існування начебто й у тихі, мирні часи, але тримають у собі генетичний біль усіх предків. “На щастя, я живу в такій частині світу, де страшенно багато важить минуле. Хтось називає це закоріненістю, а хтось інший – зацикленістю. Сам я не знаю, як це назвати: просто в цій частині світу забагато руїн, забагато скелетів під ногами,” – написав Юрій Андрухович [1, 124]. Наша внутрішня пам’ять дає сигнали воювати, а суспільство, втомлене віковиччям, ніяк не може схаменутися і прийняти те, за що саме боролось. “Люди – застигли шматки пам’яті. Я сам зроблений із пам’яті, жовтуватого-прозорого желатину пам’яті, тож мені легко відчувати пам’ять інших. Мною гойдає, і я притуляюсь до холодної стіни (яка теж у чиїсь пам’яті – у пам’яті людей цього міста). До мене “підходить” і “питає”, чи мені зле. Я не знаю, що це пам’ять служниці у церкві, і я бачу, як спогад про наше спілкування розгортається якимись позачасовими субтитрами, четвертим виміром,” – роздумує й герой роману Любка Дереша “Намір” [5, 101]. Він мав феноменальну пам’ять і вона йому так само зашкодила, як шкодить людям, які пам’ятають біль своїх предків. До есе “Центрально-східна ревізія” Юрій Андрухович обрав епіграф: “Людина вмирає, а її скелет живе вічно” [1, 71] (це слова чотирьохлітнього Габріеля). Його вислів і символізує те, що століття вмирають, а їхні нащадки мають подобу предків. Ми не можемо виправдовуватися кодом пам’яті, але ми й не можемо забути те, що Україна ніколи ще не була щасливою, і це відчуття “вічного бідолахи” переслідує і робить з

нас неповноцінних зневірених істот: “Час стосується лише тих, які мають надію, ніби щось можна змінити, себто невинуватих дурнів” [1, 3]. Літературознавець та критик Олександр Бойченко, який активно досліджує і польську літературу, коментує думку Анджея Стасюка: “Дурість – значно характерніша людська риса, ніж мудрість, а, по-друге, крім часу як надії, є й час як пам'ять” [3, 107]. Співавтор “Моєї Європи” Юрій Андрухович має іншу думку про пам'ять: “Формула людського – це пам'ять плюс надія. Просто це дві дуже людські здатності, що ними прикриваємося у порожнечі” [1, 125].

Українці теж є частиною Європи, але перебуваємо на маргінесах, можливо, нам за межами краще видно центр, бо ми є наче тими ласими спостерігачами, які дуже хочуть у центр, тому мусять пильнувати його, щоб гідно виглядати, якщо таки колись вдасться в нього потрапити. Можливо, це зараз Україні так хочеться європеїзуватися, а з часом, якщо цього так і не станеться, то бажання так само залишиться лише пам'яттю. Це навіть на алюзію, пов'язану з книгою “Моя Європа”, про яку ми вже згадували і яку ми далі будемо досліджувати, вона була видана в Україні в 2001 році і на звороті у біографії Юрія Андруховича були такі рядки: “Народився у Станіславі, живе в Івано-Франківську з твердим наміром повернутися до Станіслава”. Через шість років книжка була перевидана у тому самому видавництві. Текст біографії абсолютно був збережений, окрім тих рядків, що автор хоче повернутися до Станіслава і зовсім не через те, що Івано-Франківськ став Станіславом, навіть не через те, що Юрій Андрухович там вже не живе і багато подорожує, просто Івано-Франківськ ніколи не стане знову тим містом, де творився український феномен літератури, де зароджувалися потужні мистецькі угруповання, де двадцять років тому Станіслав був центром літератури в Україні. Івано-Франківськ досі є містом зі значним культурним осередком, але це знову більше пам'ять, ніж реальність. В есе “Центрально-східна ревізія” Юрія Андруховича ми знайшли думку, яка ще більше відбиває існування центру та бажання потрапити в нього: “Будь-яка лірика – це завжди “тепер”, це перебування “всередині” є завжди вищим, вдячнішим і шляхетнішим, бо воно означає

твою включеність, замученість, присутність – на відміну від окремишнього, відторгнутого, відкинутого перебування “поміж” [1, 98].

Темою нашого дослідження є навіть не Польща та Україна, а місце людини в цих країнах. Якби не було б людини, то ніколи не існувало нічого б іншого, а людина з часів гріхопадіння живе не заради щастя чи задоволення, а щоб вижити. Історично нічого не змінюється, рабство та торгівля людьми є актуальними завжди, бо ніхто не хоче пригадати, що первнем усього була, є і залишатиметься людина. Ми пропонуємо в цій статті розглянути людину як центр держави очима польських та українських письменників через призму центрального/маргінального. Центром України є політик, народний артист, відомий митець, а люди землі, шахтарі, будівельники залишаються на периферії, бо їхній труд невидимий, непоцінований, недобачений, хоча ніхто не може обійтися без їхньої праці. Людину притягує зовсім інше: “Краса тіла, літа, краєвиду, смак печива, запах руїн – що завгодно може вибухнути з нас, бо різновидів любові є, на щастя, безліч, а можливостей її відчуті – ще більше” [1, 98]. Але мало хто може описувати красу робочої форми, брудних рук, запаху подоєних корів, усе найпотрібніше відходить на інший рівень – рівень відрази та замовчування. Важливо вміти цінувати, а в нас у країні ми лиш можемо чути про таких людей, коли вибухають шахти чи тонуть кораблі, кому ж потрібні такі посмертні почесті, напевно, й живим не потрібно, це лише підкреслює те, що за життя ніхто не бачить праці однієї людини. І нічого не змінюється, можливо, хтось і вірить, що з часом усе піде на краще, але час минає, ми його проживаємо, а вічні цінності залишаються актуальними завжди. Хоча часом навіть найпрекрасніше може стати потворним, але і воно не зможе викликати більшої реакції за подивування: “У достатньо фантазмагоричному Львові є річка, що стала міською каналізацією. Чотири століття тому нею ходили вітрильники з Балтійського моря, з Данцига й Любека, а змієподібних саргасово-атлантичних вугрів можна було піймати ледь не руками. Нині вона існує в каналізаційних трубах, під бруківкою та асфальтом” [1, 75]. І хто міг тоді, дивлячись на цю природню

красу, подумати, що з часом це стане лише темною водою з поганим запахом та вражаючим хімічним складом після чергових аналізів. Так стається і з людиною, яка втрачається під ритмом життя, під тиском грошей та влади, так вимирають села, міста, країни. Це був дуже примітивний приклад – річка, але вона теж була жива, як душа будь-якої істоти.

Наше суспільство стерло будь-яку межу між моральним та аморальним, між демократією та анархією, між центром і периферією. Своєю нестабільністю ми викликаємо недовіру сусідніх народів, які, можливо, й хотіли би бути ближчими, але ми самі своєю поведінкою викликаємо зворотні дії зацікавлених країн. Хто захоче бачити у Євросоюзі державу, яка має не лише дві мови, а й двох потенційних президентів (і щонайцікавіше – другий президент завжди змінний, опозиція настільки сильна, що періодично люди подекують про можливість громадянської катастрофи). На жаль, Україна умовно поділена на дві “піддержави”: схід та захід (вони мають протилежні погляди на розвиток держави, політику та мову, схід має проросійську ідеологію, а захід тяжіє до Європи). Хоча, можливо, наша безпеність та захищеність в Європі чи коло неї є теж своєрідним міфом, про це говорить Анджей Стасюк, описуючи стан Європи, якщо їй доведеться допомогти іншим країнам: “Європа натягує на голову темно-синє простирadlo ночі й намагається проспати найгірше” [1, 33]. На сторінках “Кримської світлини” ми знайшли цікаву думку Андрія Павлишина, який ділиться своїми здогадками стосовно намірів Росії до України: “Росія пропонує нам повернутися в лоно спільної Вітчизни, православно-цивілізованого простору... Але про що йдеться? Про символічну констатацію, про сферу так званої “символічної політики”. Насправді російська еліта чудово розуміє, що Україна – це тільки зайвий клопіт на її голову. Адже російська провінція zdeградована, населення вмирає, співається, небачених розмірів досягла соціальна апатія, регіони потребують величезних капіталовкладень, не вистачає шляхів сполучення, які зв’язали б усі регіони в один єдиний економічний організм... Тому Росії не до України, тій просто вигідно, щоб ми на словах говорили, декларували, що є союзниками, братами, що україн-

ський народ є відданим “хлопчиком-помагайчиком” Росії. Це був би козир у внутрішньоросійських справах, використовувався б він для піару, це лестило б імперським почуттям росіян... Україна у цьому випадку мала б дотримуватися певних правил гри. Слід було б говорити, що Сталін це добре, Голодомору не було, а якщо і був, то це були лише “перегини” на місцях, найбільшим цивілізаційним здобутком людства є перемога Радянського Союзу у Другій світовій війні, ну, і ще пару якихось дрібничок... За це Росія давала б нам трохи дешевший газ, платила б ще якимись преференціями, поступово охоплюючи Україну своїм бізнесом... А ще бажано, щоб хохли не вистромялися зі своєю мовою, а сиділи б десь тихо по нірках зі своєю мазепофілією і бандерівщиною” [6, 1]. Знаючи усе це, більша частина наших громадян усе одно бажують бути російськими рабами. Описувати всі проблеми України недоцільно, бо про них і так відомо, головне знайти шлях їх подолання. Основним завданням є втримати державу і націю, не розпустити її, не приєднатися до іншої країни. “Відсутність держави або народу стає жахіттям для спільноти, що її учасниками були цей народ чи ця держава,” – власне це і відбувається з Україною та її суспільством [1, 42].

Україно-польські стосунки були різними упродовж усієї історії держав. Оскільки ми є сусідами, то не можемо не викликати інтерес одне у одного, проте Польща активно почала звертати увагу на Україну саме після “Помаранчевої революції”. Навіть зараз, коли культ влади, за яку боролася більша частина українців, розвіюється, поляки все одно пишаються нашою небайдужістю та сміливістю. Ми постали в їхніх очах символом свободи та правди. Поляки бачать у нас поціновувачів своєї культури, традицій, щирих борців за свою самобутність. Польська молодь часом признається, що їхні батьки хочуть, аби вони одружилися з українцями, кожна сім’я пояснює це по-різному, дехто хоче продовжити український рід, а більшість просто кажуть, що українці дуже вродлива та працьовита нація. Інтерес Польщі до України в останні роками помітний навіть тому, що студенти з інтересом вивчають українську мову, вступають на факультети україністики, створюються місця, де може зустрі-

чатися українська громада, а це не лише етнічні українці, а й шанувальники всього українського. Так само і в Україні, особливо на заході, є багато польських товариств, навіть є школи, де польську мову вивчають як другу іноземну, організуються вечори польської літератури, приїжджають польські письменники, бо останнім часом польська література, особливо сучасна, почала перекладатися і друкуватися в періодичних виданнях та навіть виходити окремими книгами. Взагалі відбувається двостороння активна популяризація літератури. Українські та польські літературознавці активно досліджують літературу одне одного. Відомо, що літературознавці дуже захоплені тандемом польського письменника Анджея Стасюка та Юрія Андруховича, які мають навіть спільну книгу есеїстики під назвою “Моя Європа”. “Улюбленим українським письменником Анджея Стасюка є Юрій Андрухович. Улюбленим польським письменником Юрія Андруховича є Анджей Стасюк” [3, 107]. Олександр Бойченко вважає, що ці письменники є абсолютно різними, аналізуючи їхні романи, самі зможемо в цьому переконатися.

Насправді всесвіт страждає від “постмодерної вичерпаності”, людей замінює техніка, почуття “можна” купити за гроші, нівелюється спокій як основна людська цінність. Повертаючись назад, ми добре бачимо, що все колись вже було, що майбутнє – це лиш проекція минулого і нічого насправді не змінилося, окрім нових механізмів, які начебто можуть замінити абстрактні іменники людини. Якщо немає видимої війни, то ми її морально відчуваємо глибше, ніж тоді, коли тілесно вмирили, якщо у нас немає голодомору, то кисневий голос паралізує мізки суспільства, анархія у новому одязі заповнює світ і нікому від того не тісно, лиш час від часу пам’ять чи сни повертають людей до реальності. Якщо дивитися глобально, то людина не є ні центром держави, ні центром соціуму, ні центром віри, вона класифікується лише як створіння, колись створене Богом, це лише єдиний носій майбутнього і минулого, бо ніхто інший не може передавати пам’ять з покоління в покоління. Слабші країни хочуть зближуватися з сильнішими, вдосконалюватися, розвиватися культурно, багатіти, асимілювати-

ся, хоча насправді світ один і кордони – це лише єдина можливість уберегти тіло, а не душу, тут йдеться про збереження етнічної краси, бо для кожного розуміння краси є різним. Оскільки ми досліджуємо есе Юрія Андруховича “Центрально-східна ревізія”, то можемо згадати, що автор не вірить в те, що Україна у недалекому майбутньому буде країною, де люди зможуть почуватися щасливими і захищеними. Навіть на одному з останніх львівських форумів видавців він наважився сказати, що Україна є безповоротно втраченою державою, і зовсім не тому, що він не є патріотом чи мало любить свою Батьківщину, просто допоки українці не зрозуміють, що найбільшою цінністю є не слава чи гроші, статус чи оболонка, а лише людина, доти ми залишатимемося такими, як нас назвав автор. Письменник за своєю сутністю вже є маргіналом, бо виконує роль фільтра та каталізатора суспільства, він бачить все під іншим кутом, навіть якщо цей кут більше нагадує коло, проте навіть з такої (чи то романтичної, чи навпаки, скептичної) території для спостереження, краще видно усе, що відбувається перед нею. “Центрально-східна ревізія” Юрія Андруховича є мрією, навіть міфом, він реально дивиться на речі, не оспівуючи те добро, яке не є нашим, і не принижує своє, рідне. Це швидше роздуми мудрого письменника, який багато подорожував і щиро сподівається, що колись і на нашій землі держава вболіватиме за кожну людину, як за цілу націю. Ми, українці, маємо таке багатство – землю, але ми розпродуємо її іноземним магнатам, обмінюємо вічне на миттєве: “Земля завжди чогось варта. Це єдина у світі певність, це ґрунт під ногами. Гроші знецінюються, палаци горять і добірні стада худоби падають під землю. Але самій землі не станеться нічого – це найтвердіша вартість” [1, 81]. Земля була завжди першим, чим славилася Україна, колись люди помирили за землю, присвячували їй романи та фільми, а тепер земля залишилася святою лише для тих, хто зумів прийняти від предків любов до неї, або знає, як добре можна на ній заробити. І навіть знаючи, які у нас ґрунти, які у нас природні ресурси, ми все одно хочемо чогось іншого, бо, як каже Анджей Стасюк, “матеріологія завжди мала перевагу над географією” [1, 9].

Якщо продовжувати розглядати позицію співавтора “Моєї Європи” – Анджея Стасюка, то можна лише подивуватися його світогляду, адже письменник описує різні країни і по-різному характеризує їх, проте у нього немає бажання бути десь інде, він є там, де він є. Звісно, це можна пояснити, що він і так народився й живе у державі, яка піклується про людей, де він відчуває себе захищеним і може творчо розвиватися. Анджей Стасюк зауважує, що Польща навіть на карті виглядає найгарніше: “Так от – з усіх європейських країн моя Вітчизна має безумовно найгарніші обриси. Адже вона наближається до ідеалу, що ним є круг. Жодна інша європейська держава не посідає кордонів, окреслених так розумно, кордонів, що нагадують просвітницьку геометричну модель, покликану дати уявлення про ідеальну державу, в якій задбано про гармонію між простором і центром, себто між владою і підданцями” [1, 13]. Автор сам пояснює, що його країна вміє тримати в собі і центр, і маргінес, що вони не конфліктують між собою, що навіть те, що для країни є особливим, або, знову доречніше назвати, маргінальним, вона розуміє і підтримує. Ось чому і письменнику так затишно на Батьківщині. Якщо звернутися до праць російського вченого Станіслава Гуріна, який досліджував маргінальність, то він запевняє, що маргіналами в більшості випадків є диваки, тобто яскраві особистості суспільства. Анджей Стасюк є письменником, то його участь в країні не нівелюється, а достойно винагороджується. За Станіславом Гуріном, маргінальність часто асоціюється з так званими “людьми дна”, але ці люди можуть вижити у суспільстві, що не заважає їм, оскільки: “Хочеш бути цілим – дозволь собі вигнутися” [4, 1]. Держава, щоб тримати суспільство в цілісності, звертає увагу на всіх і на кожного окремо. Так, виливає, що для Польщі кожна людина є центром, який потім є основною частинкою великого центру. “Поняття центру і центральності, за справедливим твердженням Кастильйо, “пов’язане з владою як у просторових, так і в політичних вимірах; ті, що займають центр, часто сприймаються як особи більш цікаві, ніж інші смертні. Таким чином, центр бачиться як точка відліку, яка випромінює владу, і, відповідно, ті, кому вдалося захопити центр або ідентифікуватися з центром,

отримують владу. На відміну від центрального, можна логічно припустити, що периферійне сприймається як безвладне, не гідне інтересу чи уваги, позбавлене поміркованості” [8, 619]. Тобто навіть маргінальне є центром і центральне залишається теж центром. Польща дотримується класичного тлумачення маргінального/центрального – маргінальне і є центральним [8, 619]. Навіть Анджей Стасюк воліє бути маргіналом, мешкаючи на маргінесах: “Не будши ніколи вболівальником великих рівнин, я так само не належу до великих фанів центру. Жити в центрі означає жити ніде, якщо жити в кожний бік однаково близько чи так само однаково далеко, з’являється відраза до мандрів, оскільки світ починає нагадувати одну суцільну діру” [1, 14]. Автор не боїться вийти за межі, бо і там він не відчуває себе зайвим.

Для того, що б краще продемонструвати, що таке маргінали суспільства, і для того, щоб переконатися, що вони є і в Україні, і в Польщі, розглянемо романи польської письменниці Дороти Масловської “Польсько-російська війна під біло-червоним прапором” та українського письменника Любка Дереша “Намір”. Ці автори є феноменами своїх літератур, бо вони у підлітковому віці написали книги, які стали бестселерами. Надзвичайно цікаво, наскільки типологічно автори є подібними, вони майже однолітки, змогли стати відомими після своїх перших книг, романи “Польсько-російська війна під біло-червоним прапором” та “Намір” вийшли одного року, тематика цих книг є дуже близькою. Основним гаслом є свобода у будь-якій іпостасі. Свобода як життя, свобода як ціль, свобода як протест. Їхні романи нагадують якусь наркотичну галюцинацію з реальними подіями та людьми. Якщо дивитися з точки зору соціуму, то герої тут маргінальні, але якщо шукати центр в їхніх романах, то його можна віднайти, проте все одно цей цент буде дорівнювати групі людей, які хочуть вижити у своєму самовбивчому житті. Існування героїв обох романів схоже на миттєву утопію, але воно має якусь таку енергетику, що забувається уся приреченість буття і хочеться з ними зануритись в осередок їхнього перебування, бо воно виглядає надзвичайно привабливо, хоч і пахне швидким закінченням. Письменники описують ре-

альне життя підлітків, їхні бажання та стратегію розвитку, яка змінюється щомиті і якої насправді не існує. Молода авторка Дорота Масловська веде невидиму, моральну боротьбу з росіянами, вона звинувачує їх у всіх проблемах польської еліти, звинувачує у несмакові, в бажанні породжувати анархію та розбрат. Д. Масловська ніколи не називає росіян росіянами, єдине слово, яким вона означила їх, є “кацапи”, навіть назва книжки є дещо змінена, бо у романі дівчина не називає війну польсько-російською, а лише польсько-кацапською: “Він хвилю мовчить, а потім починає, що вроді ми останнім часом воюємо з кацапами під біло-червоним прапором” [7, 17]. “Тоді вона питає, чи я знаю, що зараз на наших землях іде польсько-кацапська війна під біло-червоним прапором, що точиться межі щирими поляками та кацапськими злодіями, котрі крадуть у них акцизні марки, їхній нікотин” [7, 52]. “Вона питає, чи хочу я сигарету. Кажу, що коли кацапську, то дуже дякую, я вмиваю руки від такого розкладу, бо не хочу вляпатися в якусь там русофілію. Вона на це, що ніколи не курила кацапських” [7, 154]. “А що ти думаєш про політику, про всю цю польсько-кацапську війну?” [7, 186]. Герої роману Дороти Масловської мають таке презирливе, зневажливе ставлення до усього російського. Усі маргінальні герої її роману безперестанку вживають наркотики, спиртні напої, тікають з дому, зневажають аристократію та еліту. На жаль, для підтвердження цієї думки ми не можемо цитувати рядки з роману, бо він перенасичений ненормативною лексикою. У творі скрізь впливає символ червоно-білого знамення, прапору Польщі, він з’являється у найнеочікуваніших моментах, що і є ознакою її патріотизму та любові до рідного. Цікаво, що письменниця має зовсім новий погляд на польську владу, який озвучує герой її роману: “Я радже згоджуся на податки і змагаю за державу без податків, в якій мої батьки не будуть дерти із себе кишки заради того, щоб усі ті мажори в халатах дерли із себе кишки заради того, щоб усі ті мажори в халатах мали власні хати й номери телефонів, тоді як насправді все інакше. Що я вже, зрештою, казав – що економічна ситуація в країні категорично лажова, уряд цілком і повністю до дупи і, кажучи двома словами, влада слабка” [7, 18]. Щоправда треба

зважати, що роман був написаний у 2002 році, але до нас він потрапив, в українському перекладі, чотири роки опісля, як вийшов у Польщі. Маргінальний світ молоді авторки представляється описом бездуховного, атеїстичного суспільства. Авторка особливо не засуджує його, лише констатує, що молоде покоління відвертається від релігій та віри: “Вона на це робить таке зізнання: “Не знаю, чи ти знаєш, але я не вірю в Бога. Бога немає, бо він рокував своїх дітей на муки й смерть. Бога немає, от і все. Ані в костелі, ані ніде. Я категорично в це не вірю, хоч би не знати, як мене переконували б. Є тільки диявол. Жоден аргумент не змінить моїх поглядів, аби я від них відмовитися. Це єдине, що я скажу тобі на цю тему. Чорна Біблія, ти мусиш її прочитати, проаналізувати, бо це моя настільна книга в усьому економічному ліцею, моя найкраща школа поглядів. Особливо розділ, у якому йдеться про так званих енергетичних вампірів, які забирають із тебе енергію, не полишаючи тобі нічого, такі от люди” [7, 65]. Далі вона описує свій світ у ще жорстокішій реальності – довкола малолітні наркомани, борці з депресією, претензійні максималісти, але все це подається легко і гумористично, в кінці роману нічого не змінюється, бо молодь залишається молоддю, а війна з “кацапами” триває.

Українське молоде суспільство нічим не краще і нічим не гірше від польського, між ними навіть можна поставити знак рівності. Ті самі максималістські ілюзії, особливо у стані дурману чи ейфорії, який викликають наркотичними речовинами, той самий міф безкорисності, ті ж пошуки пригод та проблем. Любко Дереш описує це все дещо спокійніше, ніж Дорота, проте вони не єдині письменники сучасного покоління, але навіть ці їхні романи є дуже схожими. Любко Дереш теж незадоволений своєю державою, він називає її крайною приспаних, у якій нікому нема до нього діла [5, 57]. Письменник зумів змалювати у своєму романі прекрасне відчуття любові. Але живучи у суспільстві таких, як він, навіть відчуваючи щось надзвичайне, він може прирівняти спілкування з нею, як гарно випитий напій після якого не буває будуна, як в нього було з іншими. Здається, автори обох романів борються за те, щоб таких, як вони було більше, щоб перестати бути меншістю суспільства: “Якщо

одна людина бачить світ по-іншому, ми кажемо, що вона дивна, або що вона божевільна. Якщо мільярди людей бачать світ по-іншому, ми називаємо це іншим світоглядом” [5, 189]. Молоді письменники-маргінали бажають змаргіналізувати суспільство, але якщо польській авторці в її країні це можливо, то для України це утопія, адже держава мнимо підтримує центр суспільства, не говорячи вже про його периферію. Олександр Бойченко представлених авторів називає феноменом: “І хай їх дуже мало, і хай ніхто з них ніколи не стане “великим письменником”, і не напише жодної трилогії про героїчне минуле заснованого безпосередньо Велесом рідного села, і не отримає за це державної премії, і не сформує парламентської більшості, і не врятує націю, і не вмре наглою смертю у нерівному бою на рівному місці... Нехай. Але нехай вони збережуть дві культивовані Любком Дерешом цінності: безмежну мікроскопічну любов. Бо тоді без усього іншого можна легко обійтися” [2, 125].

Дослідження мало на меті показати, що в Польщі людина перебуваючи чи в центрі, чи на маргінесі, може відчувати себе зовсім на протилежному боці від свого місця, бо де людина не була б, вона почувається центральною. В Україні і центр, і маргінес є хиткими, а маргінес набув статусу відчуженості та має негативну семантику, тому перебування там є набагато складнішим. Розглянувши польських сучасників та аналізуючи молоде суспільство з романів, ми побачили, що вагомої різниці між людиною в Україні та людиною в Польщі немає, є різниця місця людини в суспільстві кожної з держав. Наш своєрідний антропоцентризм не є бажанням перетворити світ у поклоніння людині, у возвеличення її, чи окультування, це є простим проханням звернути увагу на людину як на окремий центр. Хочеться закінчити віршем Юрія Андруховича, який є інтерпретацією іншого поетичного твору:

Звільнити майбутнє від минулого?

Звільнити минуле від майбутнього?

Звільнити нас від нас?

Звільнити мене від мене?

Звільнити людину від скелету? [1, 127]

Було б добре, якби ці рядки містили б не запитання, а стали б гаслом для українського народу, бо вже час побороти страх змін і звільнитися від комплексу, закладеного пам’яттю, можливо, тоді ніхто не сумніватиметься, чи місце Україні в Євро-союзі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрухович Ю., Стасюк А. “Моя Європа” / Андрухович Юрій, Стасюк Анджей, – Львів : “Класика”, 2001. – 130 с.
2. Бойченко О. Любко, браття, любко! / Олександр Бойченко // Щось на кшталт шотокуа. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2003. – С. 123 – 126.
3. Бойченко О. Стасюк є Стасюк... / Олександр Бойченко // Щось на кшталт шотокуа. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. – С. 106 – 109.
4. Гурін С. Маргінальна антропология / Станіслав Гурін. – Режим доступу до джерела : www.zipsites.ru/books/marg_antropologiya/
5. Дереш Л. Намір / Дереш Любко. – К. : Дуліби, 2006. – 296 с.
6. Лашенко С. Українсько-польські стосунки в контексті євро інтеграції / Сергій Лашенко. – Режим доступу до джерела : <http://svitlytsia.crimea.ua/index.php?section=article&artID=57>
7. Масловська Д. Польсько-російська війна під біло-червоним прапором / Масловська Дорота. – Харків : Фоліо, 2006. – 286 с.
8. Павличко С. Проблема маргінального/центрального в теорії Мішеля Фуко / Соломія Павличко // Теорія літератури. – К. : Основи. – С. 619 – 622.